

Drzemlik - *Falco columbarius* Linnaeus, 1758

Status gatunku: Przelotny corocznie w okresie jesienno-zimowo-wiosennym. W latach 1959-2020 w 414 spotkaniach zarejestrowano łącznie 422 osobniki.

Środowisko

Spotykany we wszystkich otwartych środowiskach: na peryferiach miast i osiedli wiejskich, polach i w dolinach rzek. Rzadko w dużych miastach wśród zabudowy, w latach 1973-2009, z pominięciem dolin rzecznych i terenów peryferyjnych, łącznie spotkany 13 razy - w Warszawie spotkany 7 razy (S. Chmielewski, J. Dyczkowski, R. Kraska, I. Mirowski), w Siedlcach 5 razy (T. Wesołowski, S. Chmielewski, E. Pugacewicz, A. Dombrowski, M. Rzępała) i w Radomiu 1 raz (J. Tabor). Sapalski (1862) pisze „Z drapieżnych ptaków, które pod koniec lata i w jesieni trzymają się przy rzece Wiśle, najpospolitszy jest Drzemlik, którego wielka łatwość połowu drobnego ptactwa brzegowego, w tę stronę sprowadza. Taczanowski (1882) tak opisuje zachowanie drzemlika: „Przez czas pobytu w naszych stronach nie zapuszcza się w głąb lasów i nigdy w nich nie poluje, lecz przebywa w brzegach i w miejscach otwartych. Siada po wierzchołkach drzew i krzaków odosobnionych, po bryłach, kamieniach i kępach, a dostrzegłszy przelatującego ptaszka, puszcza się za nim nad samą ziemią, dogania i chwyta;”

Wśród obserwacji z Mazowsza z lat 1981-2020 przytoczyć warto w jaki sposób obserwowano zdobywanie pokarmu przez drzemlika: atakowały dzwońce (A. Dombrowski), wleciał w zadrzewienia skąd wypłoszył jakieś małe ptaki (J. Tabor), atakujący stadko gilów lecący w niskim pułapie w niezbyt szybkim locie, zaatakował uciekającego gila chybił i nie ponawiając ataku odleciał (J. Sosnowski), pożerał bogatkę (M. Paciorek, J. Paciorek), nieudany atak na kwiczoły (P. Szczypiński), polujący na łuszczaki (M. Mucha), osobnik ścigający skowronka (T. Dzierżanowski, J. Dzierżanowski), czatujący na drzewie i polujący na drobne ptaki (K. Sieczak), nisko i powoli lecąca nad moim osiedlem i rozglądająca się za ptaszkami- popłoch w stadku wróbli (A. Dombrowski), polujący na zimorodka (G. Fedoruk), w nieudanym ataku na śniegułę (P. Pagórski), polujący na trznadle (J. Dukała, J. Macierzyński), z upolowanym łączakiem (K. Antczak, P. Grabowski), skuteczne polowanie na skowronka (M. Murawski), polujący na trznadle żerujące w stadzie (D. Peptowska-Marczak), nieudane polowanie na stado wróbli (J. Dukała), poluje na wróblowe (D. Peptowska-Marczak).

Fot. Xx. Drzemlik *Falco columbarius* (fot. S. Turowski)

Zmiany liczebności

Sapalski (1862) pisze o drzemliku: „Przylatuje tylko na zimę i wówczas jest bardzo pospolity, w końcu sierpnia już się pokazuje i do końca kwietnia bawi. Taczanowski (1888) określił go, jako gatunek pojawiający się od września do maja i zimujący: „W zimie pospolity, lecz mało liczny; przybywa z północy we Wrześniu, zostaje przez całą zimę w małej ilości, a osobniki wracające z okolic bardziej południowych przelatują w Marcu, w Kwietniu i niekiedy nawet w Maju.”

Luniak (1971) podaje 6 obserwacji z okresu 25 IX – 14 IV dla lat 1959-1963 ze środkowej Wisły. Pozostałe 416 obserwacji pochodzi z lat 1973-2020. Do sezonu 2004/2005 liczba corocznych obserwacji nie przekraczała 10, za wyjątkiem 1980/1981, gdy stwierdzono 10 ptaków. Począwszy od sezonu 2005/2006 drzemlika obserwowano od 10 do 30 razy, najczęściej w sezonach 2012/2013 – 33, 2013/2014 – 26, 2014/2015 – 27 i 2015/2016 - 30 razy. Warto zwrócić uwagę, że to właśnie 14, 20 X i 4 XI 2012 na wilgotnych łąkach Błot Brudzewickich w gm. Poświętne obserwowano po 2 ptaki (J. Tabor). Może to sugerować wysoką dostępność potencjalnych ofiar, małych i średniej wielkości ptaków, ale i wyższą w tych latach (2012/2013, 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016) liczebność drzemlika.

Wędrówki

Przelot jesienny i wiosenny był trudny do odróżnienia od obserwacji ptaków koczujących i ptaków zimujących, tym niemniej przynajmniej część obserwacji można przyporządkować jako przelot.

Przelot jesienny. W latach 1959-2020 (ryc. X – **do uaktualnienia**) drzemlik najczęściej był obserwowany od 3. dekady września do 2. dekady października, ze zbliżoną liczbą obserwacji przez cały okres jesienny do 1. dekady grudnia. Pierwsze ptaki jesienią obserwowano w ostatniej dekadzie sierpnia: 23 VIII 2015 w dolinie Płodownicy (K. Antczak, P. Grabowski) oraz 30 VIII 2013 nad Wisłą w Miedzeszynie (G. Fedoruk). Najwcześniejsze obserwacje wrześniowe: 2 IX 2012 koło Wierzbowa pod Działdowem (Ł. Matyjasiak) oraz 3 IX 2013 koło Orońska (R. Tęcza) i 3 IX 2016 koło Michałowa Pakosławskiego (P. Malczyk).

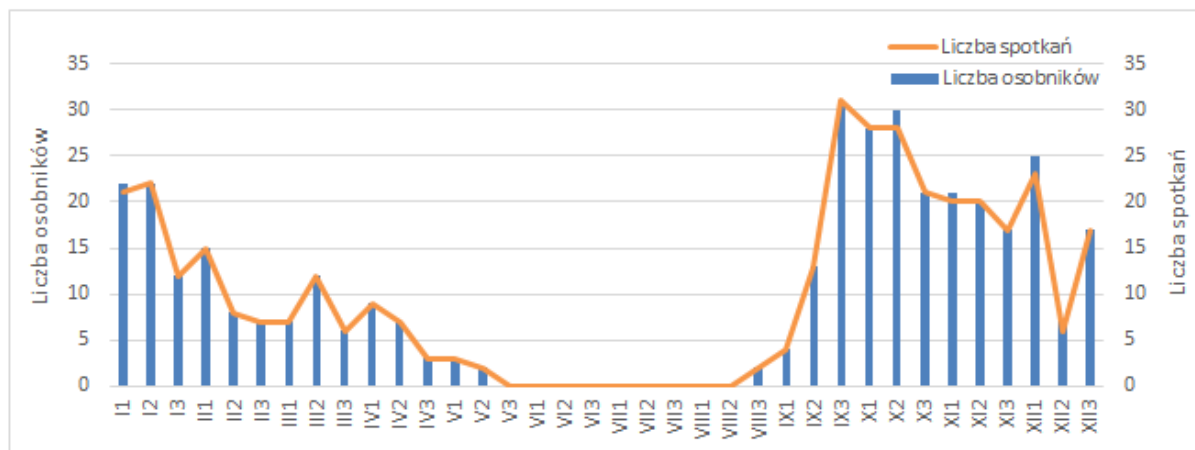
Do wyjątkowych należą obserwacje ptaków migrujących, np. 16 IX 2007 przelot w kierunku SW k. Karolina, gm. Serock (A. Dmoch), 13 IX 2009 pod Łomżą samica lecąca w kierunku S i 28 IX 2009 samiec lecący w kierunku SW (M. Polakowski i M. Broniszewska), 14 X 2011 pod Sadykierzem, gm. Rzeczyca ptak lecący na W (Sz. Kielan). Najwyraźniej ptaki migrujące są często pomijane, biorąc pod uwagę, że znaczna część kontynentalnej populacji łęgowej drzemlika odbywa wędrówkę na zimowiska do południowej Europy, przede wszystkim do Hiszpanii, południowej Francji i Włoch (Frédéric Jiguet w: www.migrationatlas.org. 2022). Spośród 8 zaobrazkowanych (SE i N Finlandia, N Norwegia) ptaków, których wędrówka mogła przebiegać nad terenem Mazowsza, 4 dotarły do południowych Włoch, 3 do: Bośni i Hercegowiny, Węgier i południowej Polski (Myślenice), a 1 ptak zaobrazkowany na Węgrzech doleciał do Regionu Murmańskiego w Rosji (www.migrationatlas.org. 2022). Ten ostatni przypadek dotyczy przelotu wiosennego.

Przelot wiosenny. Wiosną najwięcej obserwacji przypadło **na 2. dekadę** marca (**sprawdzić czy to się potwierdza po uaktualnieniu!!**). Wyraźnie migrujące ptaki odnotowano: 28 II 2015 wysoko lecący ptak w kierunku NE k. Krzymoszy, gm. Mordy (A. Dombrowski) i w tej samej lokalizacji 8 III 2015 również 1 ptak lecący w kierunku NE (A. Parapura), 7 IV 2012 1 osobnik lecący w kierunku E k. Andrzejówki, gm. Mogielnica (S. Chmielewski), 17 IV 2020 samiec migrujący w kierunku N k. Dręszewa, gm. Dąbrówka (E. Szczepankiewicz). Ostatnie ptaki zanotowano w 2. dekadzie maja: 13 V 1993 w dolinie Bugu koło Kiełpińca – samica, przelot w kierunku NE (I. Mirowski) oraz 12 V 2016 obserwacja samicy w Grodzisku Mazowieckim (J. Gawroński).

Stadność. Obserwowano głównie pojedyncze ptaki (N=406) i tylko 8 razy po 2 osobniki – trzykrotnie 2 samice, dwukrotnie 2 samce, dwukrotnie samca i samicę i raz samicę/imm. i samca.

Struktura wiekowa i płeć. Najwięcej obserwacji dotyczyło ptaków w upierzeniu samicy (N=113) oraz dorosłych samców (N=100), a w dalszej kolejności samicy/imm. (N=54) oraz imm. (N=16). Dla wielu osobników nie oznaczono płci/wieku (N=139). Biorąc pod uwagę trudne odróżnienie upierzenia

samicy od ptaka w szacie młodocianej można przyjąć, że część ptaków oznaczonych jako samice mogło być ptakami młodocianymi.

Ryc. X. Fenologia pojawów drzemlika *Falco columbarius* na Nizinie Mazowieckiej w latach 1973 - 2019 (N = 371)

Zimowanie

Zimował regularnie; w okresie grudzień – luty zarejestrowany 146 razy, co stanowi aż 35 % wszystkich obserwacji tego gatunku. Również Taczanowski (1888) określił go, jako gatunek pospolity, lecz nieliczny, który „w małej ilości zimuje”.

W tym okresie widywano prawie wyłącznie pojedyncze ptaki, a jedynie czterokrotnie po 2 ptaki. W Warszawie-Siekierkach na rozległych plażach nad Wisłą, 10 XII 1981 obserwowano 2 samice w odległości zaledwie 400 m (A. Dombrowski). 2 XII 2001 na peryferiach miasta w Warszawie-Białołęce spotkano również 2 samice (R. Rzepkowski). 2 I 2011 na polach koło Jaktorowa obserwowano samca i samicę (D. i J. Gawrońscy). Ponadto 16 XII 2018 obserwowano samca i samicę/imm. na polach pod Działdowem (M. Murawski i K. Antczak).

W kilku przypadkach można mówić o dłuższym niż 1 dzień przebywaniu niektórych ptaków w danym miejscu, np. 19 do 23 XI 2017 w Marianowie, gm. Leszno (D. Peptowska-Marczak), 9 i 10 XII 2012 samica na polach pod Brzezunami k. Mławy (P. Pagórski), 6 do 16 II 2002 w Warszawie w Ursusie (R. Kraska).

Ireneusz Mirowski

Streszczenie

Regularnie spotykany w okresie jesienno-zimowo-wiosennym. W latach 1959-2020 w 414 spotkaniach zarejestrowano łącznie 422 osobniki. 416 obserwacji pochodzi z lat 1973-2020. Do sezonu 2004/2005 liczba corocznych obserwacji nie przekraczała 10, za wyjątkiem 1980/1981, gdy stwierdzono 10 ptaków. Począwszy od sezonu 2005/2006 drzemlika obserwowano od 10 do 30 razy, najwięcej w sezonach 2012/2013 – 33, 2013/2014 – 26, 2014/2015 – 27 i 2015/2016 - 30 razy. W latach 1959-2020 (ryc. X – **do uaktualnienia**) drzemlika najczęściej był obserwowany od 3. dekady września do 2. dekady października, ze zbliżoną liczbą obserwacji przez cały okres jesienno-zimowy do 1. dekady grudnia. Pierwsze ptaki jesienią obserwowano w ostatniej dekadzie sierpnia. Do wyjątkowych należą obserwacje ptaków migrujących - najwyraźniej ptaki migrujące są często pomijane. Wiosną najwięcej obserwacji przypadło **na 2. dekadę (sprawdzić czy to się potwierdza po uaktualnieniu!!)** marca. Ostatnie ptaki zanotowano w 2. dekadzie maja. Obserwowano głównie pojedyncze ptaki (N=406) i tylko 8 razy po 2 osobniki. Najwięcej obserwacji dotyczyło ptaków w upierzeniu samicy (N=113) oraz dorosłych samców (N=100), a w dalszej

kolejności samicy/imm. (N=54) oraz imm. (N=16). Zimował regularnie; w okresie grudzień – luty zarejestrowany 146 razy, co stanowi aż 35 % wszystkich obserwacji tego gatunku.

Literatura

Cieślak M., Piasecki K. 1981. Awifauna Puszczy Kozienskiej i jej okolic. Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego. Tom XVIII, Zeszyt 1.

Chmielewski S., Tabor J., Kowalski M. 2005. Awifauna doliny Bzury.

Kaźmierczak B. 1998. Ptaki województwa płockiego. Wstępne wyniki inwentaryzacji awifauny. Wyd. Zarząd Parków Krajobrazowych Brudzeńskiego i Gostyńskiego-Włocławskiego. Płock.

Luniak M. 1971. Ptaki środkowego biegu Wisły. Acta Ornithologica, tom XIII, nr 2: 17-98.

Luniak M., Kozłowski P., Nowicki W., Plit J. (2001). Atlas Warszawy. Ptaki Warszawy 1962-2000. PAN Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyńskiego. Zeszyt 8.

Olech B. 2003. Ptaki drapieżne. W Kampinoski Park Narodowy, tom I: 637-646.

Sapalski J. 1862. Pogląd na historię naturalną Guberni Radomskiej. Drukiem E. Kołakowskiego. Kielce.

Tabor J. i Chmielewski S. 1998. Stan poznania, zmiany awifauny Spalskiego Parku Krajobrazowego. Materiały do Planu Ochrony Spalskiego Parku Krajobrazowego. Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Moszczenica.

Tabor J. 1998. Kręgowce. W Burzyński I. (red.). Spalski Park Krajobrazowy.

Taczanowski W. 1882. Ptaki krajowe, t. 1-2. Wyd. Akad. Umiej., Kraków.

Taczanowski W. 1888. Spis ptaków Królestwa Polskiego obserwowanych w ciągu ostatnich lat pięćdziesięciu. Pam. Fizyogr., Warszawa 8: 1-46.

Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”. Wrocław.

Wołowik M. 2015. Awifauna Stawów Jaktorowskich w latach 2010-2014. Praca magisterska na kierunku biologia, wykonana pod kierunkiem dr hab. Patryka Rowińskiego. SGGW. Warszawa.

www.migrationatlas.org. Euroazjatycko-afrykański atlas migracji ptaków. 2022.

www.Birdwaching.pl

www.clanga.com

www.ornitho.pl